

Työeläkelaitoksille

TEL 1 §:N MUUTTAMINEN

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työntekijäin eläkelain säännöksiä siten, että sanotun lain mukaista eläkettä kertyisi tietyin edellytyksin myös kuukautta lyhyempien työsuhteiden perusteella. Muutos ehdotetaan toteutettavaksi niin, että vähintään kolmena peräkkäisenä kalenterikuukautena olleet lyhyet alle kuukauden jatkuneet työsuhteet yhdistettäisiin työntekijäin eläkelakia sovellettaessa samaksi työsuhteeksi. Muutos parantaisi niiden työntekijöiden eläketurvaa, jotka ovat toistuvasti työssä saman työnantajan palveluksessa ja jotka työsuhteiden pituuksien vaihtelun takia jäävät nykyisin osittain tai kokonaan työeläketurvan ulkopuolelle.

Ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

Lainmuutoksen soveltamista ja toimeenpanoa koskevat ohjeet toimitetaan sen jälkeen, kun laki on vahvistettu.

ELÄKETURVAKESKUS

Pentti Koivistoinen

Tapio Karsikas

LIITE

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työntekijäin eläkelain
1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työntekijäin eläkelain säännöksiä siten, että sanotun lain mukaista eläkettä kertyisi tietyin edellytyksin myös kuukautta lyhyempien työsuhteiden perusteella. Muutos ehdotetaan toteutettavaksi niin, että vähintään kolmena peräkkäisenä kalenterikuukautena olleet lyhyet alle kuukauden jatkuneet työsuhteet yhdistettäisiin työntekijäin eläkelakia sovellettaessa samaksi työsuhteeksi. Muu-

tos parantaisi niiden työntekijöiden eläkeruuraa, jotka ovat toistuvasti työssä saman työnantajan palveluksessa ja jotka työsuhteiden pituuksien vaihtelun takia jäävät nykyisin osittain tai kokonaan työeläketurvan ulkopuolelle.

Ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Työntekijäin eläkelain (395/61, jäljempänä TEL) mukaan eläketurva rakentuu jokaisesta työsuhteesta erikseen ansaitusta eläkeoikeudesta. Kunkin työsuhteen osalta eläkkeen suuruus määräytyy työsuhteen keston ja siitä saadun palkan perusteella. Jotta työsuhteesta karttuisi eläkettä, työsuhteen tulee jatkua yhdenjaksoisena vähintään yhden kuukauden. Tämän lisäksi TEL:n soveltaminen edellyttää, että työntekijän työsuhteen perusteella saama palkka on keskimäärin vähintään 738,38 markkaa kuukaudessa (ilmaistu vuoden 1986 indeksitasossa). Vaikka palkka ei nousisikaan edellä mainittuun määrään, työsuhde kuuluu kuitenkin aina TEL:n piiriin, jos työntekijän säännöllinen työaika on vähintään 20 tuntia viikossa. Kun työsuhteelle asetetut edellytykset täyttyvät, työnantaja on TEL:n 1 §:n mukaan velvollinen järjestämään ja kustantamaan työntekijälle sanotun lain mukaiset vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan.

TEL:a säädettäessä oli tarkoituksena, että lakia sovellettaisiin pysyväisluontoisissa tai muuten pit-

käaikaisissa työsuhteissa oleviin työntekijöihin. Tämän johdosta lain soveltamispiiriin ulkopuolelle rajattiin kuutta kuukautta lyhyemmät työsuhteet. Vuoden 1965 alusta sanottu vähimmäisaika muutettiin neljäksi kuukaudeksi ja vuoden 1971 heinäkuun alusta yhdeksi kuukaudeksi. Työsuhteen kesto koskeva vaatimus katsottiin tarkoituksenmukaiseksi, koska vähäisistä ja tilapäisistä työsuhteista saaduilla ansioilla ei katsottu olevan vaikutusta työntekijän toimeentuloon eikä eläketurvaan. Niillä työaloilla, joilla lyhytaikaiset työsuhteet ovat luonteenomaisia, työntekijöiden eläketurva järjestettiin lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/62, jäljempänä LEL) mukaan.

Lain vaatimus yhdenjaksoisesta vähintään kuukauden jatkuneesta työsuhteesta on aiheuttanut ongelmia niiden lyhyissä työsuhteissa työskentelevien työntekijöiden osalta, joiden työ ei kuulu LEL:n piiriin. Vaikka työntekijä on säännöllisesti työssä, hän saattaa työsuhteiden pituuksien vaihdellissa jäädä kokonaan tai osittain eläketurvan ulkopuolelle. Tyypillisimmillään lyhyistä työsuhteista johtuvat ongelmat eläketurvassa tulivat esille niin sanottujen freelance-työntekijöiden ku-

ten näyttelijöiden ja muiden esiintyvien taiteilijoiden kohdalla. Näihin ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden eläketurva on järjestetty vuoden 1986 alusta voimaan tulleella eräiden työsuhteissa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelailalla (662/85), joka koskee kaikkia mainitussa laissa tarkoitettuihin ammattiryhmiin kuuluvia työntekijöitä, joiden työsuhte on tarkoitettu kestävänsä vuotta lyhyemmän ajan.

Lyhyitä työsuhteita esiintyy kuitenkin muillakin kuin taiteellisen työn aloilla. Tällaiset työsuhteet ovat tyypillisiä nykyisin etenkin monilla palvelualoilla. Hotelli- ja ravintola-alalla on tilapäisiä työntekijöitä ruuhka-aiempujen tasaajina sekä sairaus- ja loma-aikojen sijaisina. Toistuvasti saman työnantajan palveluksessa työskentelee tarjoilijoina, vahtimestareina sekä keittiöhenkilökuntana työntekijöitä, joille on tyypillistä, että työsuhte jatkuu kerrallaan lyhyen aikaa. Samanlaisista tilapäistä työvoimaa esiintyy myös muun muassa kaupan piirissä. Näissä töissä eri työskentelyjaksojen välille saattaa jäädä pitkiäkin vapaita jaksoja. Vuoruisen työajan perusteella tällaisia työntekijöitä voidaan monessa tapauksessa pitää osa-aika- tai kausityöntekijöinä.

Käytännössä nykyisen lain epäkohtia on pyritty lieventämään siten, että eläkehakemuksen käsittelyn yhteydessä on poikkeuksellisesti jälkikäteen katsottu erillisiin työsuhteisiin perustuvat peräkkäin tai lähes peräkkäin toistuneet työskentelykerrat saman työnantajan palveluksessa yhdeksi yhdenjaksoiseksi työsuhteeksi, joka oikeuttaa työeläketurvaan. Näin on menetelty muun muassa muuttoyritysten apumiesten, kartonkitehtaiden niputtajien ja muiden tarvittaessa töihin kutsuttavien työntekijöiden samoin kuin myös muusikoiden ja näyttelijöiden osalta.

Nykyistä tilannetta ei kuitenkaan voida pitää tyydyttävänä. Eläketurvan syntyminen tällaisten lyhyiden työsuhteiden perusteella on sattumanvaraista. Eläketurvakeskuksen soveltamiskäytäntö on tehty yleensä yksittäistapauksittain, jolloin työntekijän työsuhteen ehtoja, työansioita ja työuraa on voitu tarkastella yksityiskohtaisesti. Soveltamiskäytäntö on tältä osin vielä vakiintumaton.

Edellä selostettujen epäkohtien korjaamiseksi ehdotetaan TEL:n 1 §:ää muutettavaksi niin, että myös kuukautta lyhyemmät työsuhteet oikeuttaisivat tietyin edellytyksin työeläketurvaan. Tämä toteutettaisiin lisäämällä sanottuun pykälään uusi 2 momentti, jonka mukaan eri työsuhteisiin perustuvat alle kuukauden jatkuneet työsuhteet samaan työnantajaan yhdistettäisiin TEL:ää sovel-

lettaessa yhdeksi työsuhteeksi. Erillisten työskentelykertojen tulisi kuitenkin olla siinä määrin toistuvia ja säännöllisiä, että niillä kokonaisuutena olisi merkitystä eläketurvan kannalta. Sen vuoksi edellyttäisiin, että työntekijällä on ollut tällaisia lyhyitä työsuhteita vähintään kolmena peräkkäisenä kalenterikuukautena ja että niistä saadut ansiot nousevat kunakin kalenterikuukautena vähintään 1 §:n 2 kohdassa säädettyyn markkamäärään eli 738,38 markkaan kuukaudessa. Lisäksi vaadittaisiin, että työntekijä on ollut työssä vähintään 20 tuntia kalenterikuukaudessa.

Ehdotetut muutokset merkitsisivät sitä, että edellä sanottujen edellytysten täytyessä työnantaja olisi tällaisen työsuhteen perusteella velvollinen järjestämään TEL:n 1 §:n 1 momentin mukaisesti työntekijälleen lain vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan. Kahdesta tai useammasta erillisestä työsuhteesta muodostetun työsuhteen katsottaisiin alkaneen ensimmäisen kysymyksen tulevan kalenterikuukauden ensimmäisenä sellaisena päivänä, jolta työsuhteen perusteella maksettiin palkkaa. Vastaavasti työsuhte katsottaisiin päättyneeksi pääsääntöisesti viimeisen kysymyksen tulevan kalenterikuukauden viimeisenä sellaisena päivänä, jolta vielä maksettiin palkkaa.

Voimassa olevien säännösten mukaan kuukauden jatkunut työsuhte kuuluu TEL:n piiriin työansioiden määrästä riippumatta, jos säännöllinen työaika on vähintään 20 tuntia viikossa. Säännös on käytännössä menettänyt merkityksensä. Nykyisin sellaiset työsuhteet, joissa säännöllinen työaika on vähintään 20 tuntia viikossa, kuuluvat TEL:n piiriin lähes poikkeuksetta jo ansioiden perusteella. Tämän johdosta mainittu säännös ehdotetaan poistettavaksi.

2. Asian valmistelu

Esitys pohjautuu osa-aikatyön sosiaaliturvatoimikunnan 31 päivänä joulukuuta 1983 päivättyyn mietintöön (komitean mietintö 1983:79) sekä siitä hankittuihin lausuntoihin. Asiaa on sittemmin valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä eläketurvakeskuksen ja keskeisimpien työmarkkinajärjestöjen kanssa.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Ehdoruksessa tarkoitettuja työsuhteita tulee arvon mukaan TEL:n piiriin vuosittain noin 10 000. TEL:n mukaisen palkkasumman arvioidaan kasvavan noin 20 miljoonalla markalla, josta maksettava vakuutusmaksu olisi noin 2,5 miljoonaa markkaa. Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen lisää myös jonkin verran työeläkejärjestelmän hallintokustannuksia.

Eläkemeno nousisi vähitellen siten, että sen vaikutus olisi suurimmillaan vuoden 2010 jälkeen. TEL:n mukaiset eläkemenot olisivat tuolloin palkkasummasta laskettuna arvon mukaan noin 0,05 prosenttiyksikköä korkeammat nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Valtiolle uudistuksesta ei aiheutuisi lisäkustannuksia.

Ehdotetut muutokset merkitsevät käytännössä sitä, että vastaavat muutokset on toteutettava myös julkisen sektorin eläkejärjestelmissä. Tältä osin julkiselle taloudelle tulee aiheutumaan lisäkustannuksia, joiden määrää ei tässä vaiheessa voida arvioida.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Sitä olisi tarkoitettu soveltaa siten, että ehdotuksen tarkoittama vähintään kolmen peräkkäisen kalenterikuukauden aika alkaisi aikaisintaan lain voimaantulopäivästä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työntekijäin eläkelain 1 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on 30 päivänä joulukuuta 1965 annetussa laissa (707/65), ja

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 30 päivänä joulukuuta 1965 annetulla lailla sekä 14 päivänä heinäkuuta 1969 ja 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetuilla laeilla (469/69 ja 593/78), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi sekä nykyinen 4 momentti mainitulla 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetulla lailla kumotun 5 momentin tilalle uudeksi 5 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan tämän lain mukaiset vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan jokaiselle työntekijälleen, jonka työsuhde on jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään kuukauden. Laki ei kuitenkaan koske työsuhdetta:

2) jossa työansio voidaan arvioida keskimäärin pienemmäksi kuin 90 markaksi kuukaudessa;

Jos työntekijä tekee vähintään kolmena peräkkäisenä kalenterikuukautena työtä saman työnantajan palveluksessa alle kuukauden jatkuneissa

työsuhteissa, työsuhteiden katsotaan muodostavan 1 momentissa tarkoitetun yhdenjaksoisesti jatkuneen työsuhteen edellyttäen, että työansio kunakin kalenterikuukautena nousee ainakin sanotun momentin 2 kohdassa tarkoitettuun markkamäärään ja työntekijä on työssä vähintään 20 tuntia kalenterikuukaudessa. Työsuhteen katsotaan tällöin alkaneen sinä päivänä, jolta sen perusteella maksettiin ensimmäisen kerran palkkaa ja, jollei 2 §:stä muuta johdu, päättyneen sinä päivänä, jolta viimeksi maksettiin palkkaa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ Eläkkeeseen oikeuttavaksi palvelusajaksi luetaan tässä laissa tarkoitetun työsuhteen perusteella aika aikaisintaan lain voimaantulopäivästä.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 1986

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri Matti Puhakka

Laki työntekijäin eläkelain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työntekijäin eläkelain 1 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on 30 päivänä joulukuuta 1965 annetussa laissa (707/65), ja

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 30 päivänä joulukuuta 1965 annetulla lailla sekä 14 päivänä heinäkuuta 1969 ja 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetuilla laeilla (469/69 ja 593/78), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi sekä nykyinen 4 momentti mainitulla 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetulla lailla kumotun 5 momentin tilalle uudeksi 5 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan tämän lain mukaiset vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan jokaiselle työntekijälleen, jonka työsuhde on jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään kuukauden. Laki ei kuitenkaan koske työsuhdetta:

2) jossa työansio voidaan arvioida keskimäärin pienemmäksi kuin 90 markaksi kuukaudessa, kuitenkin siten, että työsuhde, jossa säännöllinen työaika on vähintään 20 tuntia viikossa, on työansion määrästä riippumatta tämän lain alainen;

2) jossa työansio voidaan arvioida keskimäärin pienemmäksi kuin 90 markaksi kuukaudessa;

Jos työntekijä tekee vähintään kolmena peräkkäisenä kalenterikuukautena työtä saman työnantajan palveluksessa alle kuukauden jatkuneissa työsuhteissa, työsuhteiden katsotaan muodostavan 1 momentissa tarkoitetun yhdenjaksoisesti jatkuneen työsuhteen edellyttäen, että työansio kunakin kalenterikuukautena nousee ainakin sanotun momentin 2 kohdassa tarkoitettuun markkamäärään ja työntekijä on työssä vähintään 20 tuntia kalenterikuukaudessa. Työsuhteen katsotaan tällöin alkaneen sinä päivänä, jolta sen perusteella maksettiin ensimmäisen kerran palkkaa ja, jollei 2 §:stä muuta johdu, päättyneen sinä päivänä, jolta viimeksi maksettiin palkkaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .

Eläkkeeseen oikeuttavaksi palvelusajaksi luetetaan tässä laissa tarkoitetun työsuhteen perusteella aika aikaisintaan lain voimaantulopäivästä.